

Зазначені іноземні суб'єкти приватного права здійснювали інвестування в активи в Україні в межах вимог інвестиційного законодавства та не мали якихось легальних обмежень або заборон з міркувань національної економічної безпеки.

На окрему увагу заслуговує як внутрішньодержавна, так і міжнародно-правова проблематика фінансування тероризму.

Україна та її північна сусідня держава ратифікували Конвенцію ООН про боротьбу з фінансуванням тероризму, яка стала частиною національного законодавства. Ще у 2017 році Україна подала позов до Міжнародного суду ООН, який виніс рішення 31 січня 2024 року.

Якщо лаконічно сформулювати сутність рішення Міжнародного суду ООН, яке викладено на 117 сторінках, то має місце визнання порушення з боку РФ зобов'язання, передбаченого п. 1 ст. 9 конвенції, оскільки не було вжито заходів для розслідування фактів, викладених в отриманій від України інформації щодо осіб, які ймовірно вчинили злочин, передбачений у ст. 2 конвенції. Водночас за результатами голосування десятьма голосами проти п'яти суд відхилив інші подання України [4].

Зазначене рішення містить міжнародно-правову кваліфікацію дій та бездіяльності північної держави в умовах, які мали місце ще до початку широкомасштабного вторгнення 24 лютого 2022 р. Це означає, що Україна має готуватися до подальшої складної юридичної боротьби за захист національних інтересів, відновлення порушених немайнових і майнових прав постраждалих громадян і юридичних осіб, яка може тривати як в умовах дії правового режиму воєнного стану, так і післявоєнного відновлення країни.

Підсумовуючи викладе вище, можна зробити загальний концептуальний висновок, що санкційна політика держави здатна сприяти хоча б частковому відновленню пошкодженої або зруйнованої інфраструктури – житлової, енергетичної, транспортної, медичної, освітньої, наукової (прикладом останньої є руйнівний ракетний удар 23 січня 2024 р. по будівлі президії Національної академії правових наук України у місті Харків). Відновлення соціально-економічної справедливості шляхом накладення санкцій у виді блокування та стягнення у дохід держави активів фізичних та юридичних осіб, які підтримали збройну агресію, інституційно забезпечується в Україні на засадах як легальності, так і суспільної легітимності.

1. Білий дім розіслав листа із реформами, які має провести Україна для отримання допомоги. *Українська правда*. URL : <https://www.pravda.com.ua/news/2023/09/25/7421354/>.

2. Звіт про діяльність Державного бюро розслідувань за 2023 рік. *Державне бюро розслідувань*. URL : <https://dbr.gov.ua/reports/kopiya-zvit-pro-diyalnist-derzhavnogo-byuro-rozsliduvan-za-2023-rik>.

3. Суржинський М. І. Легітимність державних органів, які беруть участь у вирішенні питань громадянства (на прикладі України). *Часопис Київського університету права*. 2020. № 1. С. 118–122.

4. Application of the International Convention for the Suppression of the Financing of Terrorism and of the International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination (Ukraine v. Russian Federation). *International Court Of Justice*. URL : <https://www.icj-cij.org/case/166>.

УДК 330.131.7:338.245

DOI: 10.31733/15-03-2024/2/217-219

Валентин М'ЯЧИН

професор кафедри аналітичної економіки та менеджменту
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ,
доктор економічних наук,
кандидат технічних наук

СУЧАСНІ МЕТОДИ ОЦІНКИ ПОЛІТИЧНОГО РИЗИКУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Часто безпеку пов'язують з терміном «ризик». У багатьох нормативних документах можна знайти таке визначення безпеки: «Безпека – це відсутність неприпустимого ризику, пов'язаного з можливістю завдання будь-якої шкоди для життя, здоров'я та майна громадян, а також для навколишнього природного середовища». Іноді безпеку розглядають як

відсутність недопустимого ризику, пов'язаного з можливістю спричинення шкоди та/або нанесення збитку [1].

Загальне поняття безпеки означає відсутність неприпустимого ризику, пов'язаного з можливістю завдання шкоди життю, здоров'ю та майну громадян, навколишньому природному середовищу. Воно також охоплює комплекс заходів, спрямованих на використання людських і матеріальних ресурсів для запобігання такій шкоді, а також на захист населення, об'єктів довкілля, суспільного і державного майна від небезпеки у надзвичайних ситуаціях. Крім того, безпека включає в себе безпечну експлуатацію обладнання, споруд, механізмів, яка усуває загрозу для життя, здоров'я та інтересів людини, навколишнього середовища та об'єктів господарювання.

Як відомо, PEST-аналіз – це інструмент, призначений для виявлення політичних (Policy), економічних (Economy), соціальних (Society) і технологічних (Technology) аспектів зовнішнього середовища, що можуть вплинути на стратегію розвитку промисловості. Політику вивчають тому, що вона регулює владу, яка визначає ділове середовище промисловості та одержання ключових ресурсів для її діяльності.

Важливо відзначити, що моделі оцінки політичних ризиків на макrorівні будують не тільки такі відомі і шановні організації, як Economist Intelligence Unit (EIU), Business Environment Risk Intelligence (BERI) S.A., Standard & Poor's Ratings Group, Control Risks Group (CRG), Moody's Investor Service, Economic Cooperation and Development (OECD), Political Risk Services (PRS), Servizi Assicurativi per il Commercio Estero (SACE) та ін.

Оскільки нами розглядається переважно рівень підприємств і галузей в умовах воєнного стану, то для даного рівня політичний ризик пов'язується з можливістю нанесення збитку політичними акторами окремих фірм або навіть цілим галузям економіки, що діють у країні. При цьому моделі оцінки політичних ризиків для конкретних секторів економіки і навіть для конкретних фірм можуть відрізнятися від моделей оцінки країною політичного ризику, що актуалізує завдання вироблення власної методики оцінки ризику на рівні підприємства.

Інструментарій оцінки на сьогодні являє собою набір стандартних методик. Вважаємо, що основними інструментами політичного ризик-консалтингу є наступні методи [2]:

- статистичні методи, до яких відносять правило Байєса (критерій математичного очікування), критерій Лапласа, критерій Вальда, критерій Севіджа, правило Гурвіца;
- метод аналогій, спрямований на вивчення об'єктів, подібних між собою за певними параметрами;
- аналіз чутливості, який є одним з найпростіших і широковідомих методів обліку ризиків невизначеності;
- імітаційне моделювання (метод Монте-Карло).

С. Соттілотта відзначає, що основними методами оцінки політичних ризиків є: логіт-аналіз, пробіт-аналіз, регресійний аналіз, імітаційне моделювання методом Монте-Карло і непараметричні методи, такі як нейронні мережі [2].

На думку професора Слоановської Школи Менеджменту при Массачусетському технологічному інституті С. Кобринна, існують дві основні групи моделей для оцінки політичного ризику. Перша група агрегує суб'єктивні (якісні) оцінки експертів – вона представлена автором як метод Дельфі. Друга група моделей заснована на обробці кількісних (об'єктивних) економічних, політичних і соціальних факторів. Як приклад даний автор наводить вже згадану вище модель BERI [2].

Дана модель передбачає оцінку значущості кожного чинника політичного ризику та оцінку цього фактора експертами за 4-бальною шкалою, де 4 – найвища оцінка визначеності, а 0 – найнижча. Значущість кожної змінної множиться на оцінку експерта, а потім отримані підсумки підсумовуються. Результат визначення індексу політичного ризику може розташовуватися на шкалі від 0 до 100, де 100 – найвища оцінка стабільності (повна відсутність політичного ризику), а 0 – найнижча.

Дослідники В. Коплін і М. О'лірі розробили методологію оцінки політичних ризиків, відому як Political Risk Services (PRS) і International Country Risk Guide (ICRG). Їх економетрична модель ґрунтується на рівнянні множинної регресії:

$$HCT = a + a_1X_1 + a_2X_2 + \dots + a_nX_n \quad (1),$$

де HCT – показник нестабільності внутріполітичної обстановки в конкретній країні; $X_1 \dots X_n$ – показники соціального, економічного, політичного положення країни, що

безпосередньо впливають на її стабільність, а – свободний член, що оцінюється за статистичними даними, $a_1 \dots a_n$, – параметри оцінювання за статистичними даними.

Важливо зауважити, що оцінка імовірності політичного ризику може бути включена в такий вельми поширений метод оцінки ефективності інвестиційних проєктів, як метод приведення дисконтованих грошових потоків, відомий як NPV-метод. Оцінка очікуваного грошового потоку CF повинна враховувати не тільки ставку дисконтування r , але і оцінку імовірності політичного ризику p . Тому залежність дисконтованого грошового потоку може визначатися формулою

$$NPV = \frac{CF(1-p)}{1+r}. \quad (2).$$

Ризик-менеджменту в провідних зарубіжних економіках приділяється значна увага. За останні майже 20 років було прийнято стандарти про галузі ризик-менеджменту, а саме: ISO1006 (2003), AS/NZS 4360 (2004), ISO31000 (2009), ISO21500 (2012) та PMBOK (2012) [3]. Означений стандарт включає такі розділи, як планування ризик-менеджменту, ідентифікація ризиків, якісний і кількісний аналіз ризиків, управління ризиками.

Проте коли мова йде про оцінку політичного ризику, часто неможливо використовувати чисто кількісний підхід. Події, які мають політичний характер, такі як революції, терористичні акти, воєнний стан, різкі зміни тарифів або акти експропріації, зазвичай важче передбачити, ніж суверенний дефолт. На нашу думку, людський аналіз у формі лінгвістичних (якісних) оцінок відіграє значну роль у аналізі політичних ризиків, а врахувати якісні та кількісні оцінки політичного ризику можливо, якщо застосувати математичний апарат нечіткої логіки.

Автором побудовано нечітку експертну систему, що дозволяє за допомогою запропонованого алгоритму нечіткого висновку кількісно оцінювати агрегований Індекс політичного ризику. Запропонований метод нечітких множин надає можливість проводити кількісну оцінку політичного ризику, а значить, оцінювати вплив даного фактора зовнішнього середовища на функціонування промислового підприємства в умовах воєнного стану [2].

Механізм нечіткого логічного висновку при оцінці ризиків у загальному вигляді включає п'ять основних етапів: 1) вибір і специфікація вхідних і вихідних змінних для інтерпертації нечіткого виводу; 2) фазифікація (введення нечіткості); 3) нечіткий висновок; 4) композиція; 5) дефазифікація (приведення до чіткості). Оцінка рівня політичного ризику при розробці стратегії інноваційного розвитку промислових підприємств проводиться за допомогою FIS-структури нечіткого виводу (Fuzzy Inference System), яка є базовим поняттям модуля Fuzzy Logic Toolbox пакету програм Matlab.

1. Верхоглядова Н. І. Особливості управління безпекою підприємницької діяльності в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. 39. URL : <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1395/1345>.

2. Холод О. Г., М'ячин В. Г. Нечітко-логічний підхід до оцінки політичних ризиків при розробці стратегії інноваційного розвитку промислових підприємств. *Економічний Нобелівський вісник*. 2016. № 1 (9). С. 218–230.

3. М'ячин В. Г., Дмитрюк А. В. Сучасні та перспективні методи та моделі оцінки господарських ризиків підприємства. *Перспективи розвитку менеджменту, фінансів та аудиту в умовах інтеграційних процесів : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф.* (м. Одеса, 8 груд. 2018 р.). Одеса, 2018. С. 46–47.